

GHEORGHE CIASCAI

**SISTEMUL INSTITUȚIONAL
AL UNIUNII EUROPENE**

- NOTE DE CURS -

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIASCAI, GHEORGHE

Sistemul instituțional al Uniunii Europene : note de curs / Gheorghe Ciascai. - București : Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-735-2

341.217(4) UE(075.8)

PARTEA I - CADRUL INSTITUȚIONAL GENERAL AL UNIUNII EUROPENE

TEMA 1. SCURT INTRODUCERE ÎN ISTORIA INTEGRĂRII EUROPENE

1.1. Miturile fondatoare și precursorii

Unul din personajele istorice europene des pomenite în literatura hagiografică referitoare la modelele care au inspirat crearea și evoluția proiectului european este Carol cel Mare, cel care, în Evul Mediu timpuriu, a încercat și a reușit, într-o anumită măsură, să restaureze Imperiul Roman de Apus. Că este așa, o dovedește la o lectură simbolică, denumirea dată uneia din cele mai mari clădiri din cartierul european din Bruxelles – *Charlemagne* – clădire care fost primul sediu al Comisiei Europene și care găzduiește în continuare o parte a structurilor centrale ale Comisiei Europene.

Republica creștină medievală și, mai apoi, cea a creștinărilor Renașterii, Umanismului și Iluminismului dar și proiectele federaliste europene schițate de abatele de St. Pierre, de Jean Jacques Rousseau și de Immanuel Kant pot fi încadrate, fără nicio ezitare, în categoria fenomenelor și ideilor care au anticipat procesul ce va debuta la mijlocul secolului al XX-lea.

În ciuda celor peste 200 de ani de la publicarea sa, opusculul kantian *Spre pacea eternă*, chintesență a reflecției iluministe asupra relațiilor dintre statele europene, a reprezentat și reprezintă una din cheile de lectură cele mai potrivite pentru a înțelege evoluția procesului de integrare europeană.

1.2. Anii interbelice și nașterea mișcărilor europene

În contextul unei formalizări graduale a studiului relațiilor internaționale, ca domeniu academic separat, climatul intelectual al perioadei interbelice a fost favorabil pentru dezvoltarea reflecției creative asupra viitorului Europei. Inițial a fost preluată de un grup de politicieni și intelectuali iar în mâinile lor a apărut „ideea europeană” a început să prindă contur. Odată cu aceasta, mulți istorici au subliniat în mod corect că, elaborarea unor scheme mari privitoare la unificarea Europei sau cel puțin a unor principii substanțiale din ceea ce numim continentul european, nu a fost numai o preocupare a secolului al XX-lea. Aceștia au redescoperit precursorii dar și modelele în măsură să inspire ideea europeană.¹

Însă, dincolo de aceste preocupări din sfera academică, perioada interbelică este notabilă, în primul rând, pentru activismul semnificativ vizând realizarea unei Europe unite. O mare parte a acestui activism s-a manifestat la interfața dintre abordarea politică și angajarea intelectuală.

Reprezentantul cel mai de seamă al acestei mișcări care a combinat dezbaterile intelectuale cu militantismul civic și politic este, în primul rând, contele austriac Richard von Coudenhove Kalergi cu al său celebru *proiect paneuropean*. Din această perspectivă, cea mai importantă contribuție intelectuală a lui Coudenhove Kalergi a constituit-o cartea *Pan-Europa*, publicată pentru prima dată în 1923. Viziunea prezentată se referea la o Europă unită susținută de o constituție federală și era motivată de două presupuneri de bază. Pe de o parte, se afirma că Europa era, în multe privințe, o entitate

¹ Adrian Liviu Ivan, *Sub zodia Statelor Unite ale Europei - de la ideea europeană la Comunitatea Economică Europeană*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2009, pp 59 - 81

natural care putea deveni o forță global semnificativă. Pe de altă parte, Coudenhove Kalergi avansa ideea că dacă nu vor apărea schimbări substanțiale în organizarea politică a Europei, continentul se va sfârși într-un perpetuu conflict naționalist intern. Ordinea post-Versailles a pus capăt imperiilor europene, dar a înlocuit acest sistem cu state naționale, adesea incoerente pe plan intern și cu un potențial conflictual real în plan internațional².

Cartea contelui austriac și mișcarea asociată ei au avut influență clară asupra multor politicieni de vârf ai perioadei, în mod special, asupra unuia din cei mai influenți miniștri francezi de externe din anii interbelici, Aristide Briand. În calitatea sa de membru al guvernului francez, Aristide Briand a redactat și difuzat în 1930, faimosul său „*Memorandum asupra Organizării unui Regim al Uniunii Federale Europene*”. Deși a fost primit cu oarecare scepticism și a fost repede depășit de evenimente, memorandumul rămâne important pentru că face referire, pentru prima dată în secolul al XX-lea, la o propunere de guvern european pentru o uniune europeană³.

Activități și scriitori precum contele Coudenhove-Kalergi sunt dificil de citit și de clasificat ca teoreticieni în sensul științific modern. Însă, în cadrul său, într-un context de efervescență intelectuală, deschis dialogului și dezbaterilor referitoare la soarta Europei, există legături tematice clare cu gânditorii liberali interbelici din domeniul relațiilor internaționale, o categorie din care face parte, spre exemplu, principalul exponent al *funcționalismului*, autorul britanic de origine român David Mitrany. Faptul că unele cărți precum *Pan Europa* și altele care au formulat schișele unor proiecte de unificare europeană nu îi asigură un statut academic oficial, nu

² Dušan Sidjanski, *Viitorul Federalist al Europei*, Editura Polirom, Iași, 2011, pp 22 - 28

³ Idem